

DÁVID BENJÁMIN

d.ben0269@gmail.com

doktorandusz, Szegedi Tudományegyetem, Történelemtudományi Doktori Iskola

Emlékkönyv II. Rákóczi Ferencről. Könyvismertető.

Memorial book of Ferenc Rákóczi II. Review.

Bódvai András (szerk.) (2021): Rákóczi emlékkönyv. Budapest, Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.

DOI 10.14232/belv.2022.1.11

<https://doi.org/10.14232/belv.2022.1.11>

Cikkre való hivatkozás / How to cite this article:

Dávid Benjámín (2022): Emlékkönyv II. Rákóczi Ferencről. Könyvismertető.

Belvedere Meridionale vol. 34. no. 1. 163–166. pp

ISSN 1419-0222 (print)

ISSN 2064-5929 (online, pdf)

(Creative Commons) Nevezd meg! – Így add tovább! 4.0 (CC BY-SA 4.0)

(Creative Commons) Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0)

www.belvedere-meridionale.hu

II. Rákóczi Ferenc személye és az által vezetett szabadságharc a magyar történeti emlékezet egy fontos részét képezi, azonban számos olyan pontja van, amely még nem került feldolgozásra vagy nem valósult meg a modernkori újraértelmezése. Nem volt olyan időszak az elmúlt bő 300 évben, amikor Rákóczi és a kurucok szellemisége valamilyen módon ne került volna elő az adott történelmi korszakban. 2019-ben Magyarországon II. Rákóczi Ferenc emlékévé vált, mely esztendőben Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. gondozásában jelent meg Rákóczi Emlékkönyv című tanulmánykötet, mely II. Rákóczi Ferenc életét és általa vezetett szabadságharc eseményeit tárgyalja. A könyvborítóján II. Rákóczi Ferenc legismertebb ábrázolása, a Mányoki Ádám festette portré látható. A kötetben összesen tíz tanulmány kapott helyet, melynek szerzői

a magyar tudományos élet különböző kutató intézményeiből tevődik össze, mindezt 275 oldalba sűrítve. A szaktanulmányok mellett a könyvben jelentős a közölt képi anyag (elsősorban térképek, festmények, ábrázolások, tárgyi és épület emlékek), mely tartalmassá, színessé és felhívóvá teszi az egész munkát. A könyvajánló terjedelmi korlátai miatt, jelen esetben eltekintenek az összes tanulmány részletes ismertetésétől, számomra a legérdekesebb és legizgalmasabb öt tanulmányt szeretném bemutatni az olvasók számára. A kötet megjelenésével egy igazi interdiszciplináris könyv látott napvilágot, hiszen a benne található tanulmányok a különböző tudományok széles palettáját lefedni (politika, társadalom, kultúra történet). A könyv azt vizsgálja, hogy a szabadságharc jelentősége és szellemisége, hogyan jelenik meg a későbbi korok folyamán. Elsősorban az 1848–49-es forradalom és szabadságharc kerül középpontba a téma kapcsán, mely számos esetben mutat hasonlóságot a 18. század eleji eseményekkel.

Pállfy Géza: *Egy elbukott, mégis sikeres függetlenségi mozgalom – A Rákóczi-szabadságharcról hosszabb történeti távlatban* című tanulmánya olvasható legelsőként könyvben. Pállfy a tanulmányában kitér a Rákóczi szabadságharc előzményeire, illetve arra vonatkozóan, hogy milyen családi háttérrel hordozva vállalta a szabadságharc vezetését a fejedelem. A tanulmány rávilágít arra, hogy a II. Rákóczi Ferenc által felkarolt szabadságharcnak milyen lehetőségei és korlátai voltak – a kialakult helyzetet Szapolyai Jánoséhoz hasonlítja a szakma. Képet kapunk arra vonatkozóan, hogy nem az egész magyarság állt a Rákóczi-szabadságharc mellett, ezen felül Pállfy mérlegeli a szabadságharc eredményeit, egyaránt kiemelve a pozitív és negatív elemeket. A tanulmány legvége ki tér arra is, hogy milyen eredmények alakultak ki a szatmári béke megkötésével, mely bár a szabadságharc befejezését jelentette, de ezzel együtt elfogadott vallási törvények révén megindulhatott az ország újjáépítése és fejlődése.

A következő tanulmány mely az *Aszimmetrikus háború, aszimmetrikus hadsereg a Rákóczi-szabadságharc idején* címet viseli, Czigány István tollából származik. Czigány az írásában azt kívánja bemutatni – modern terminológiát használva –, hogy az új hadászati módszerrel vizsgálva milyen új ismeretekre tehetünk szert a kuruc sereg szervezeti és harcászati paramétereire vonatkozóan. Ezek alapján a tanulmányban bemutatásra kerül a kuruc haderő társadalmi bázisa, továbbá a háború célja, legitimitációja és a harcok megvívásának módja. Az olvasó információt kap arról is, hogy a 17–18. század fordulóján lévő magyar haderő állapota milyen volt, mely időszak egyértelműen egy korszakhatár nemcsak katonai, de társadalmi szempontból is. Maga a tanulmány foglalkozik azzal is, hogy a csekély anyagi és haderővel támogatott szabadságharc miként fejlődött jelentős haderővé. A tanulmány legnagyobb erénye közé tartozik, hogy a mai hadviselésben használt aszimmetrikus fogalom segítségével kívánja megvizsgálni a Rákóczi-szabadságharc seregeit. A kuruc és a császári erők között az aszimmetria megfigyelhető volt elsősorban a társadalmi támogatottságban, létszámban és a harcászati taktikában. A tanulmány utolsó részében felhívja a figyelmet arra is, hogy a szabadságharc előrehaladtával miként vált a felkelők serege fokozatosan reguláris hadsereggé, melyre a nemzetközi politikai események és támogatások is jelentős hatással bírtak.

Gyulai Éva *Zboró (Zborov) és a Rákóczi-család* tanulmányában a Rákóczi család birtok és genezis történetét ismerteti az olvasók számára, azt a birtokot, melyet 1601-ben vásárolt meg Rákóczi Zsigmond. Az írás zborói birtok történetét 1601-től egészen az 1919-es évig mutatja be, amikor is a zborói vártemplom súlyosan megrongálódott. A tanulmány keretén belül a család és a birtok története egymás mellett kerül ismertetésre, hiszen Zboró település jelentős fejlődésen

és átalakuláson ment keresztül a Rákóczi család ideje alatt, ezzel párhuzamosan pedig fokozatosan látott el központi szerepet az évek múlásával. A település életében jelentős változást hozott, hogy I. Rákóczi György egy rezidenciát tervezett Zboróra, ezzel együtt uralkodása alatt a település szerepe fokozatosan növekedett. Rákóczi László alatt egyre több külföldi diplomata fordult meg, emellett egy erőteljes szakrális vonal is megfigyelhető, hiszen a település egyszerre szolgált templomai révén a katolikus és a református hívők menedékeként. A család és Zboró jelentős változásként élte meg, amikor Rákóczi György halálával a család református „ága” kihalt. Zboró igazi központi szerepét Báthory Zsuzsanna és I. Rákóczi Ferenc idején élte, egyrészt itt kötöttek házasságot és ekkor vált a család központi helyszínévé. A különböző felkelések (például: Wesselényi, Thököly) a Rákóczi birtokokat negatívan érintették, ezáltal egy időre a Habsburg kormányzat kamarai ellenőrzése alá is került a birtok. A szabadságharcot követően szerepe folyamatosan háttérbe szorult, életében mérföldkőnek tekinthető az 1919-es év, amikor a vártemplomból számos tárgyat elloptak vagy megsérült, végül a vártemplom is súlyosan megrongálódott.

„*A bujdosásban is bujdosnunk kell*” – *A Rákóczi-emigráció története és jelentősége* című írásban Tóth Ferenc a volt fejedelem száműzetésben töltött időszakát veszi tanulmányának középpontjába, mindezt úgy, – a legfontosabb alapkérdéssel kezdve, – hogy a magyar történetírásban többször felmerült száműzetés vitát tárgyalja. II. Rákóczi Ferenc akarata ellenére is a két harcoló fél békét kötött egymással. A tanulmány részletesen bemutatja, hogy szabadságharcot követően Rákóczi elhagyta az országot, azonban a szabad Magyarország gondolatát sohasem vetette el. Ezt követően a 1711–1713 között Lengyelországban, majd Franciaországban, XIV. Lajos udvarában történt eseményekről kap betekintést az olvasó. A francia udvarban egészen a Napkirály 1715-ös haláláig tartózkodott, ahol számos magas rangú személlyel találkozott és folytatott tárgyalásokat is. Az osztrák–török háborút követően II. Rákóczi Ferenc Törökországba utazik, ahol újra lehetőség nyílt feléleszteni a magyar szabadságharc gondolatát. A török földön töltött évei alatt is folyamatosan fenntartotta és ápolta francia kapcsolatait, ezekre azért is volt lehetősége, mert a 18. század elején Európa területén olyan dinasztikus harcok folytak, amelyek lehetőséget biztosítottak, hogy a magyar ügy előtérbe kerüljön. A tanulmány utolsó részében bemutatja a rodostói emigráns szellemi központot, hiszen maga Rákóczi is számos munkát írt meg emigráns évei alatt. A Rákóczi-szabadságharc további sikere, hogy az országból elmenekült magyarok révén a magyar huszárság jelentős sikereket ért el (elsősorban Franciaországban), ezzel együtt egész Európában megismerkedtek ezzel a fegyvernemmel. II. Rákóczi Ferenc halálával egy olyan személy távozott, akinek a nemzetközi politikában betöltött szerepét a következő években nem tudták betölteni az emigráns magyar politikusok.

Kincses Katalin *A Rákóczi kultusz* című tanulmányában a II. Rákóczi Ferenc körül kialakult kultuszt, annak sajátosságait és a fejedelem emlékezetét mutatja be. Ezen belül is a társadalmi, történeti, irodalmi és népi hagyományok mellett, a hősi emlékezés kultuszát vizsgálja. A II. Rákóczi Ferencet övező kultusz hamar kialakult, ennek jelentőségét mutatja, hogy a 18–19. századi magyar függetlenségi mozgalom alap gondolatait hordozza. A magyar történelem egyes korszakaiban jelentős hatással bír a kultusza, például befolyással bírt az 1848–1849-es forradalom szabadságharc magyar eseményeire is. A Rákóczi-kultusz további jelentősége, hogy hozzájárult a modern magyar történetírás megszületéséhez (Thaly Kálmán, Szilágyi Sándor, Márki Sándor az első kutatók), ezen felül folyamatos vita témák közé tartozik a száműzött

Rákóczi. A tanulmány utolsó részében Kincses végigvezeti, hogy mikor és milyen fokon keresztül valósul meg Rákóczi földi maradványainak feltárása és hazahozatala. Rákóczi-kultusz egyik emblematikus eseménye volt, amikor 1906-ban Törökországból hazaszállítják és Magyarországon helyezik örök nyugalomra. A magyar történelem során nem volt olyan kor, amikor egyes körökben ne lett volna hatással vagy befolyással II. Rákóczi Ferenc személye körül kialakult kultusz.

A fentebb részletesebben ismertetett tanulmányokon felül az olvasó további ismeretet szerezhethet a kurucok viseletéről, a szabadságharcban használt fegyverekről, a kuruc sereg tábornoki karáról, Dudits Andor festő munkásságáról vagy arról, hogy II. Rákóczi Ferenc önéletrajzi műveiben hogyan jelenik meg Magyarország képe.

Véleményem szerint az emlékkönyv méltó emléket állít II. Rákóczi Ferenc számára és az általa vezetett szabadságharcnak egyaránt. A kötet szerkesztői a jelenkornak megfelelő szak tudással és eszközökkel készítették el tanulmányaikat. Maga a kötet beleilleszkedik abba a sorozatba, amit megkezdett a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., ugyanis II. Rákóczi Ferenc mellett eddig Szent Lászlóról és Hunyadi Mátyásról készült el és került kiadásra hasonló felépítésű és tematikájú emlékkötet. Egyedüli megjegyzés az lehet a könyv kapcsán, hogy a címében Rákóczi Emlékkönyv címet viseli, azonban a magyar és Erdély történetében a Rákóczi család számos tagja kiemelkedő szerepet töltött be, és csak egy tanulmány keretén belül kerül megemlítésre a Rákóczi család több tagja, de ez semmilyen mértékben nem von le a könyv értékéből. A szerkesztett kötet további erőnye, hogy az egyes tanulmányok végén felsorolásra kerülnek a felhasznált források és irodalmak listája, ezen felül a képi illusztrációk forrásairól is kapunk adatokat, valamint minden tanulmányról angol nyelvű rezümé is készült. Amennyiben valaki érdeklődik a Rákóczi-szabadságharc vagy a magyar történelem iránt, úgy annak a könyvben szereplő tanulmányok, valamint a képekkel és illusztrációval színesített lapok oldalai biztosan izgalmas és érdekes pillanatot fognak nyújtani.